

ISSN 2224-025X

НАУКОВІ
З АПИСКИ

Випуск 39 / 2023

**Державного
природознавчого
музею**

Національна академія наук України
Державний природознавчий музей

**НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ДЕРЖАВНОГО
ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ**

Випуск 39

Львів 2023

УДК 57+58+591.5+502.7:069

Наукові записки Державного природознавчого музею. – Львів, 2023. – Вип. 39. – 228 с.

До 39-го випуску періодичного видання «Наукові записки Державного природознавчого музею» увійшли статті та короткі повідомлення з природничої музеології, екології, зоології, ботаніки, а також інформація про діяльність музею у 2022 році.

Для екологів, зоологів, ботаніків, працівників музеїв природничого профілю, заповідників, національних природних парків і інших природоохоронних установ і організацій.

Proceedings of the State Natural History Museum. – Lviv, 2023. – Issue 39. – 228 p.

The 39th issue of the periodical «Scientific Notes of the State Museum of Natural History» includes articles and short reports of natural history museology, ecology, zoology, botany, as well as information about the museum's performance in 2022.

For ecologists, zoologists, botanists, employees of museums of natural profile, reserves, national nature parks and other environmental institutions and organizations.

DOI: <https://doi.org/10.36885/nzdpn.2023.39>

ISSN 2224-025X

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

Заступник головного редактора

Відповідальний секретар

Технічний редактор

Капрусь І. Я. д-р біол. наук, проф.

Климишин О. С. д-р біол. наук, с.н.с.

Орлов О. Л. канд. біол. наук

Гураль Р. І. канд. біол. наук

Бокотей А. А. д-р біол. наук, с.н.с.; Войчишин В. К. канд. біол. наук, с.н.с.; Годунько Р. Й. канд. біол. наук, с.н.с.; Гураль-Сверлова Н. В. канд. біол. наук, с.н.с.; Дзюбенко Н. В. канд. біол. наук; Радченко О. Г. д-р біол. наук, проф.; Різун В. Б. канд. біол. наук, с.н.с.; Середюк Г. В. канд. біол. наук; Сушуловський А. С. канд. біол. наук, с.н.с.; Третяк П. Р. д-р біол. наук, проф.; Фальтинович В. д-р біол. наук, проф. (Польща); Царик Й. В. д-р біол. наук, проф.; Чернобай Ю. М. д-р біол. наук, проф.; Шрубівич Ю. Ю. канд. біол. наук; Яницький Т. П. канд. біол. наук

EDITORIAL BOARD

Kaprus I. Y. (*Editor-in-Chief*), Klymyshyn O. S. (*Associate Editor*), Orlov O. L. (*Managing Editor*), Gural R. I. (*Technical Editor*), Bokotey A. A., Voichyshyn V. K., Godunko R. J., Gural-Sverlova N. V., Dzubenko N. V., Radchenko O. G., Rizun V. B., Serediuk H. V., Susulovsky A. S., Tretjak P. R., Faltynowicz W., Tsaryk J. V., Chernobay Y. M., Shrubovych J. J., Yanitsky T. P.

Рекомендовано до друку вченою радою Державного природознавчого музею

ISSN 2224-025X

© Наукові записки ДПМ, 2023

«КУЛЬТУРА – СВІТОВІ ТЕЧІЇ»: ПРОГРАМА ОБМІНІВ МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ ФРАНЦІЇ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

З моменту заснування програм прийому іноземних фахівців у сфері культури 30 років тому, Франція вже прийняла майже 3800 професіоналів. У 2023 році, Підрозділ дирекції з європейських та міжнародних справ Міністерства культури Франції запропонував спеціальну програму обміну досвідом між французькими та українськими фахівцями «Виклики збереження та підвищення престижності української культурної спадщини: виклик на етапі відбудови». Спеціальна програма була орієнтована на українських фахівців у галузі культури (директорів музеїв, департаментів, наукових керівників, фахівців зі збереження спадщини тощо), які в Україні сприяють проведенню культурних проєктів, що мають структуруючий вплив з точки зору культурного розвитку.

З початку російського вторгнення в Україну, культурний сектор неабияк постраждав: багато колекцій та предметів спадщини були пошкоджені, розграбовані, знищені; інші були відвезені у безпечні місця за підтримки французьких музеїв. Приймаючи до уваги ці руйнування, Міністерство культури прагне розпочати новий культурний діалог між французькими та українськими фахівцями. У цьому контексті програма обміну передбачає зрозуміти виклики, з якими стикаються українські музейники, як з точки зору захисту, так і з точки зору підвищення престижності своїх колекцій та пам'яток. Обміни будуть спрямовані на сприяння об'єднанню досвіду і знань, які допоможуть знайти рішення конкретних проблем, спричинених війною. Ця програма також висвітлить центральну роль сектору музеїв і спадщини, а також роль українського культурного сектору у відбудові країни.

Стажування відбулося 12-22 червня в рамках конкурсної програми Міністерства культури Франції та Французького інституту в Україні «Культура – Світові течії». Програма розрахована на українських фахівців у галузі культури, що працюють безпосередньо у секторі рухомої та нерухомої спадщини, зокрема працівників музеїв і музейних колекцій. Учасниками стажування була група працівників 15 українських музеїв різного профілю та підпорядкування.

Під час стажування відбулися зустрічі у Міністерстві культури Франції з працівниками Музейної служби Франції та Підрозділу дирекції з європейських і міжнародних справ, а також відвідування і робочі семінари у 13 музейних інституціях Парижа, Марселя та Екс-ан-Провансу.

На семінарах і зустрічах розглядалися і обговорювалися наступні теми:

- Практика збереження та реставрації;
- Управління колекціями і підвищення їхньої престижності;
- Виклики і методи медіації у секторі спадщини;
- Питання ревіталізації та трансформації об'єктів культурної спадщини;
- Виклики в питаннях культурної спадщини в контексті розвитку міста;
- Передача знань;
- Рефлексії над національним нарративом і побудова європейської ідентичності в музейній структурі;
- Децентралізована культурна політика і розвиток культурних проєктів в регіонах.

Учасники стажування за програмою «Культура – Світові течії».

Окрім офіційної програми, в рамках індивідуальної програми були отримані консультації від спеціалістів з управління музейними колекціями щодо планів реагування на надзвичайні ситуації у музеях Франції та щодо протоколів евакуації наукових колекцій, вимог до селекції і пріоритизації зразків, які мають підлягати першочерговій евакуації у випадку можливості переміщення колекцій з зони бойових дій. Також проводились консультації щодо досвіду Франції у запобіганні незаконному трафіку предметів музейного значення через кордон. Дуже перспективним виглядає перейняття досвіду регіонального департаменту Провансу стосовно «чорної археології», який може бути релевантним і для палеонтологічних зразків. ICOM Україна активно розробляє політики співпраці з СБУ, Національною поліцією, Митною службою щодо запобігання нелегальному трафіку предметів музейного значення, і тут активним учасником підготовки рекомендацій в частині природничих колекцій міг би стати і наш музей.

На окрему увагу заслуговує досвід музеїв Франції щодо пест-контролю у приміщеннях фондосховищ і експозицій. Отримано консультації стосовно проведення моніторингу і використання необхідного обладнання для запобігання зараженню колекцій шкідниками.

Н. В. Дзюбенко
завідувачка відділу Прикладної музеології
ДПМ НАН України, учасниця програми

ЗМІСТ

CONTENTS

Музеологія * Museology		Стор.
<i>Гураль Р. І., Гураль-Сверлова Н. В.</i> Науковий та освітній потенціал малакологічного фонду Державного природознавчого музею НАН України		3
• Scientific and educational potential of the malacological collection of the State Museum of Natural History of the National Academy of Sciences of Ukraine		
<i>Бокотей А. А., Климишин О. С.</i> Колекція тварин митрополита Йосифа Сліпого у фондах Державного природознавчого музею НАН України		13
• Animal collection of Metropolitan Josyf Slipy in the foudns of the State natural-historical museum of the NAS of Ukraine		
<i>Новіков А. В., Гуштан Г. Г., Гуштан К. В., Кузярін О. Т., Лелека Д. Ю., Начичко В. О., Проць Б. Г., Різун В. Б., Савицька А. Г., Сушуловська С. А., Сушуловський А. С.</i> Окреслення цілей і формату проекту «Оцифрування природничих колекцій, що зазнали ушкодження внаслідок бойових дій і супутніх факторів: розробка протоколів і впровадження на базі Державного природознавчого музею НАН України»		19
• Outlining the aims and format of the project «Digitisation of natural history collections damaged as a result of hostilities and related factors: development of protocols and implementation based on the State Museum of Natural History of the National Academy of Sciences of Ukraine»		
Екологія * Ecology		
<i>Гусак О. В., Капрусь І. Я.</i> Вплив агро- та урбаногенної фрагментації природного середовища на структуру таксоценів колембол Східного Поділля		31
• The influence of agro- and urbangenic fragmentation of the natural environment on the structure of Collembolan taxocenes of the Eastern Podillia		
<i>Капрусь І. Я., Мицак О. Я., Савчак О. Р.</i> Населення колембол болотних екосистем української частини міжнародного біосферного резервату «Розточчя»		43
• Population of Collembola of bog ecosystems of the ukrainian part of the International Biosphere Reserve «Roztochia»		
<i>Бешлей С. В., Лобачевська О. В., Соханьчак Р. Р.</i> Вміст фенолів та активність поліфенолоксидази в гаметофіті домінантних мохів лісових екосистем Українського Розточчя		57
• The content of phenols and activity of polyphenol oxidase in the hametophyte of dominant mosses in forest ecosystems of the Ukrainian Roztochchia		
<i>Кияк В. Г.</i> Взаємовплив і спряженість між популяціями альпійських фітоценозів Українських Карпат		67
• Mutual influence and conjugation between populations of alpine phytocoenoses in the Ukrainian Carpathians		

Рагуліна М. Є., Орлов О. Л., Дмитрук Р. Я., Борняк У. І. Травертинові джерела Львівського Розточчя і прилеглих територій: ретроспектива та сучасний стан	77
• Petrifying Springs of Lviv Roztocze and adjacent territories: the Retrospective and Modern Condition	
Гуштан Г. Г. Таксономічна і екологічна структура таксоценів панцирних кліщів (Acari: Oribatida) мезофітних лук Закарпатської низовини	89
• Taxonomic and ecological structure of oribatid mites (Acari: Oribatida) of mesophilic grasslands on the Transcarpathian lowland	
Баишта А.-Т. В. Рукокрилі (<i>Chiroptera</i>) смерекових лісостанів Українських Карпат	99
• Bats (Chiroptera) of spruce forests in the Ukrainian Carpathians	
Гураль-Сверлова Н. В., Гураль Р. І. Нові дані щодо поширення антропохорних видів наземних моллюсків на заході України та можливі підходи до їх класифікації	111
• New data on the distribution of anthropochorous species of land molluscs in western regions of Ukraine and possible approaches to their classification	
Кім Н. А., Щербаченко О. І. Особливості морфо-фізіологічних реакцій мохів залежно від водно-температурного режиму їх місцевиростань	123
• Peculiarities of the morpho-physiological reactions of mosses depending on the water-temperature regime of their local growth	
Леневич О. І. Вплив рельєфу на формування стежкової мережі в межах лісових екосистем НПП «Бойківщина» (Верховинський Вододільний хребет, Українські Карпати)	131
• The influence of the relief on the formation of the network within the forest ecosystems of the NPP «Boikivshchyna» (Verkhovynsky Vododilny ridge, Ukrainian Carpathians)	
Медведєва І. В., <u>Козловський М. П.</u>, Кагало О. О., Венгжин Е. Біоіндикаційна роль фітонематодних угруповань в оцінці стану трансформованості вторинних лісових екосистем	143
• The bioindicator role of phytonematode groups in the assessment of the state of transformation of secondary forest ecosystems	

Зоологія * Zoology

Загороднюк І. В. Ссавці (Mammalia): історія терміна, якому понад 100 років	151
• «Ssavtsi» (Mammalia): the story of a 100-year-old term	
Заморока А. М., Михайлюк-Заморока О. В. Пропозиції щодо уніфікації та застосування національної номенклатури найменувань скрипунових (Coleoptera: Cerambycidae) із фауни України й деяких екзотів. Частина III: підродини тонкохвісткові (Lepturinae) й коротові (Necydalinae)	161
• Proposals for unification and use of the Ukrainian national nomenclature for native and exotic species of the longhorn beetles (Coleoptera: Cerambycidae) in Ukraine. Part III: subfamilies Lepturinae and Necydalinae	

Голіней Г. М., Різун В. Б., Шевчик Л. О., Кравець Н. Я., Прокоп'як М. З., Крижановська М. А., Щербаченко Т. М. Нова знахідка сколії-гіганта *Megascolia maculata* (Drury, 1773) (Hymenoptera, Scoliidae) у Тернопільській області як свідчення розширення ареалу виду..... 171

- The new record of the Mammoth Wasp *Megascolia maculata* (Drury, 1773) in the Ternopil oblast as evidence of the species range expansion

Радченко О. Г. Таксономічна та екологічна структура мірмекокомплексів у лісах Волинського Полісся (Україна) та її зміни в процесі відновлення лісу на вирубках .. 181

- Taxonomic and ecological structure of myrmecocomplexes in the forests of Volyn' Polissia (Ukraine) and its transformation in the process of forest restoration in clearings

Ботаніка * Botany

Мамчур З. І., Драч Ю. А. Бріофлора Романівського ландшафтного заказника та прилеглих територій (Львівська область) 189

- The Bryoflora of the Romaniv landscape region and adjacent territories (Lviv region)

Короткі повідомлення * The brief messages

Середюк Г. В., Смірнов Н. А. Знахідка *Megistopus flavicornis* (Rossi, 1790) (Neuroptera, Myrmeleontidae) у Вінницькій області 201

- Discovery of *Megistopus flavicornis* (Rossi, 1790) (Neuroptera, Myrmeleontidae) in the Vinnytsia region

Данилюк К. М. Новий локалітет *Goodyera repens* (L.) R. BR. (Orchidaceae) на південній межі ареалу (Мале Полісся) 205

- A new locality of *Goodyera repens* (L.) R. BR. (Orchidaceae) on the southern border of the range (Male Polissia)

Орлов О. Л., Рагуліна М. Є., Борняк У. І., Дмитрук Р. Я. Гідрологічний заказник «Травертинові джерела» 207

- Hydrological reserve «Travertine springs»

Хроніка * Current issues

Архіпова Х. І. Про діяльність Державного природознавчого музею НАН України у 2022 році 211

Дзюбенко Н. В. «Культура – світові течії»: програма обмінів Міністерства культури Франції для іноземних фахівців у сфері культури 213

Дзюбенко Н. В. «Увічнення історії через освіту та музеї»: програма IVLP Державного департаменту США 215

Савицька А. М. «The Museum Lab»: міжнародна програма для музейних фахівців з африканських та європейських країн 219

Правила для авторів * Rules for authors

Національна академія наук України
Державний природознавчий музей

Наукове видання

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ДЕРЖАВНОГО ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Випуск 39

PROCEEDINGS OF THE STATE NATURAL HISTORY MUSEUM

Issue 39

Українською та англійською мовами

Головний редактор Ігор Ярославович Капрусь

Комп'ютерний дизайн і верстка: Олександр Семенович Климишин,
Тарас Михайлович Щербаченко

Адреса редакції:
79008 Львів, вул. Театральна, 18
Державний природознавчий музей НАН України
телефон / факс: (032) 235-69-17
e-mail: editorship@smnh.org, trilobit6@gmail.com
<http://nzdpm.smnh.org/>

Формат 70×100/16. Обл.-вид. арк. 18,0. Наклад 100 прим.

Виготовлення оригінал-макета здійснено в Лабораторії природничої музеології
Державного природознавчого музею НАН України
Друк ТзОВ «Простір М» 79000 Львів, вул. Чайковського, 8